

Драшко ДОШЉАК*

МИКРОТОПОНИМИЈА ПЕТЊИКА (Петњик)

Др Мирку Барјакћаровићу

Апстракт: Аутор у раду даје основне карактеристике беранског села Петњик: положај, границе, становнштво. Дат је и историјски преглед развоја овога села, археолошка налазишта, од првога помена из 1485. године до данас. Такође су дата и лична имена становника Петњика из првог турског пописа. Аутор доноси презимена и рјечник топонима Петњика, као и семантичку и творбену класификацију (једночлани, двочлани и вишечлани) топонима.

Кључне ријечи: Петњик, микротопонимија, хидроними, презимена, семантичка класификација, творба

Село Петњик административно припада општини Беране. Налази се на десној страни ријеке Лим. Највећим дијелом је смјештено на пристранцима, благо таласастом рељефу, а мањим дијелом у равнини, на 680 метара надморске висине. Највиши врх је Дебело брдо са 1.478 метара надморске висине. Село је окружено узвишењима: са југоистока је Буковац, истока Пријетришке шуме и Расоја, са сјеверне стране су села Дапсиће и Будимља, док се са западне стране налази брдо Јасиковац. Некада је Петњик имао све карактеристике планинскога села разбијенога типа, а данас је попримио одлике урбаног насеља. Село је удаљено од центра Берана од 2,5 до

* Др Драшко Дошљак, доцент на Филолошком факултету Универзитета Црне Горе

4 километра. Атар села са западне стране наслања се на приградска беранска насеља Луге и Хареме. Петњички атар захвата површину од око 19 квадратних километара (уп. Бабовић 2010: 11).

Први помен села Петњик имамо 1485. године у Дефтеру скадарског санџака (в. Puluha 1974: 33–34). Ово село је тада имало 35 кућа, и то: 23 домаћинства, 10 бећарских и 2 удовичке куће. По турском попису 1582–1583. године, село има 22 куће, једну кнежевску и 2 муслиманске. Према попису из 1485. године, становништво овога села су чинили: Радослав, Виомир, Радохна, Бранко, Рача, Воја, Влајко, Вукосав, Вукашин, Драгаш (поп), Радич, Сабадин, Страхинња, Радсал, Никола, Гојо, Вукосав, Глато, Радич, Беђа, Турађ, Бефо, Милоје, Радоња, Радмиљ, Радоња, Белак, Радоња, Радсал, Радосава (удовица), Вукосав, Ђурашин, Вук, Степан, Радич, Влајко, Микља, Боја, Новак, Рајко, Војко, Брануш, Вукча, Радич, Милош, Радич, Богдан, Рајко, Милан, Брануш, Смољан, Тодор, Вукашин, Ивак, Радич, Новак, Стоја, Деба (удовица), Никола, Радоња.

О називу села постоји више легенди. Једна од оних које наводи др Мирко Барјактаровић (1986: 14) гласи: Када је Сибињанин Јанко, после пораза на Косову, бежао преко ових крајева био је са њим и „нејаки Секула”. Долазећи од Бихора, када су изашли на заталасану равну, коју данас чине шест села, Јанко је казао: „Што је лијепо и одигнуто ово место, као Полица”. И отада се та зараван, наводно, назвала Полица. Силазећи одатле у саму жупу, до Лима, ту се пробудио нејаки Секуле, па је то место и названо Будимља. Идући даље, једва су од умора успели до суседног села. Дакле, једва су доспели. Отуда је то насеље названо Допсиће (Дапсиће). Пролазећи преко суседног насељеног места у њему су срели петоро браће, то јест „пет њих”. По томе је, вели легенда, отада то насеље названо Петњик.

У Шудиковском поменику (Стојановић 1928: 183) ово село се помиње под називом Пећник. Изнад данашњег села Петњик се налази пећина Ђато из које извире врело и рјечица Петњица (данас ова рјечица носи назив Брњица) и ту треба тражити одговор на питање откуда назив овог селу. Назив Петњик (Пећник) се може довести у везу са коријеном пешт-, а који се појављује у ријечи пештера у значењу пећина. Село је, извјесно, добило назив по пећини која се налази у атару овога села. Дакле, ојконим Петњик има значење: село које има пећину, или које се налази поред пећине. Односно, прво је рјечица која излази из пећине добила назив Петњица,

а по њој и насеље — село Петњик. Јер познато је да су називи ријека старији од назива насеља.

Према проучавањима др Мирка Барјактаровића (1986: 43), у Петњику су заступљена сљедећа братства: Барјактаровић, Краговић, Удовичић, Карађекић, Бабовић, Отовић, Стојнић, Мањић, Анђић, Шћекић, Маринковић, Лакићевић, Будања, Кораћ, Бабић, Вујовић, Недовић, Тмушић.

Без обзира на то што Петњик има добар положај, што је релативно близу града, што има изграђену саобраћајну и водоводну инфраструктуру и сл., село у новије вријеме напушта један број становника и одлази у друге средине или у град, што показују и пописи становништва. Са друге стране, има досељавања становништва из других средина, те данас имамо и сљедећих презимена у селу: Лалић, Марковић, Павићевић, Спалевић, Фемић, Личина, Чампар.

Табела бр. 1: Број становника и домаћинства по пописима

Година	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2003.	2011.
Бр. становника	561	610	607	634	692	737	669	588
Бр. домаћинства	103	107	112	125	145	169	181	170

У селу живи становништво православне вјероисповијести, изузев неколико домаћинства, недавно досељених, који су исламске вјере. Садашње становништво Петњика, најбројнија и најстарија братства — Бабовићи и Барјактаровићи — досељено је из Васојевића и Куча.

Петњик је у научним круговима познат по налазишту фосилне флоре и фауне и по археолошком налазишту. Што се фосилног материјала тиче, најзначајније је налазиште џиновског носорога *Indricotherium*-а. На основу њега Петњик је ушао у свјетску литературу и сврстао се у ред оскудних налазишта џиновског носорога. Његови зуби се чувају у Институту за регионалну геологију и палеонтологију у Београду (в. Бабовић 2010: 25–26).

Село Петњик је познато и по налазишту насеобине — насеља из млађег каменог доба, неолита. Археолошки локалитет Кремештице указује да су на њему ондашњи становници били на доста развијеном степену друштвене организације. На овом локалитету су пронађени остаци материјалне културе: петнаестак фрагмената керамичких судова, тридесетак керамичких алатки, 5 камених сјекира

и 4 камена жрвња. Материјал је изложен у Полимском музеју у Беранама (в. Беране 2013: 499–501).

У атару Петњика 1941. године отпочео је са радом рудник мрког угља, односно површински коп. Рудник је касније измјештен у сусједно село Будимљу — данас није у функцији, у процесу је приватизације и још увијек није настављено ископавање руде.

Од укупне површине села, на пашњаке и шуме отпада око 62%, а на обрадиву површину (њиве, воћњаке, ливаде) око 38%. Село је познато по квалитетним воћњацима шљива, крушака и јабука, а и све пољоприведне културе добро успијевају. Некада се становништво овога села бавило и узгојем стоке, док је данас опао број домаћинства која се баве сточарством и издигом на катун.

Рубом Петњика пролази Јадранска магистрала, а и другим асфалтним путевима је квалитетно повезан са градом. Село користи градски водовод, као и водовод са Дапсићког врела. У селу се налазе мјесно гробље, капела и сеоски дом.

Основна школа у Петњику почела је са радом 1919. године, први учитељ био је Петар Радуновић. Она данас функционише као подручно одјељење градске Основне школе „Радомир Митровић”, и има укупно 13 ученика, распоређених у пет разреда.

Микротопонимија је прикупљана у периоду од 2010. до 2013. године. Трудили смо се да информатори буду различитих занимања: земљорадници, сточари, ловци и сл. како бисмо добили именована „свакога педља” испитиваног подручја. У регистар су уврштени и они називи који су заборављени, а којима су се мјештани служили прије култивисања одређеног земљишта, изградње неког објекта и сл. Терен је врло приступачан за испитивање, а гостопримство мјештана (информатора) обавезује на нашу захвалност. Називи су забиљежени у дијалекатској форми, а познато је да говор Петњика припада зони зетско-јужносанџачких, односно подловћенско-васојевићких црногорских говора, чије су особине нашој дијалектологији поодавно познате (в. Стевановић 1933/4; Стијовић 2007).

У раду су употребљаване сљедеће скраћенице: р = ријека; п = пашњак; л = ливада; њ = њива, з = засеок, в = воћњак; из = извор; п = пут; по = поток; ђ = дрдо; дун = бунар; гр = гробље; чес = че-сма; ш = шума.

Еџник, Пётњичанин, Пётњичанка, *Кџеџик*: Пётњички

Информатори: Раслав Ђиро Бадовић (1935), Бошко Бубања (1930), Ратко Дошљак (1963), Сава Марковић (1952).

МИКРОТОПОНИМИ АПЕЛАТИВНОГ ПОРИЈЕКЛА

Семантичка класификација

Географски термини у топонимији

О р о н и м и

БРДО „брдо, страна брда, врх брда”: Бакова брда, Брдо, Вуково брдо, Горње брдо, Дапсићко брдо, Дебело брдо, Јусуљево брдо, Јушић брдо, Никољ-брдо; **БРИЈЕГ** „мање брдо, страна мањег брда”: Бријег; **ГЛАВИЦА**: Никољња главица, Сагорела главица; **ДО** „низина улегнуће тла, удолина”: Толилов до, Талинов до, Петков до, Раков до, Жарков до, Мокри до, Сјениждо, Шегандо; **СТРАНА** „страна брда, предидо брда”: Страна, Стране, Шемове стране; **ОСОЈЕ** „страна брда западно од сунца”: Осоје; **ДОЛИНА**: Долине, Дикина долина; **ПЕЋИНА**: Пећина, Пећине омар, Зизина пећина; **РАВАН** „равно земљиште”: Равни, Равни Буковац; **ОСРЕДАК**: средишњи дио”: Осреци

Х и д р о н и м и

ИЗВОР: Велики извор, Мали извор, Извор испод литице, Извор на њиву Бабовића; **ВЕЛО** „јак извор богат водом”: Врело, Врело ђато, Две врела, Подбуковачко врело; **БАРА**: Барице, Петњичка бара, Мршина бара; **ЧЕСМА**: Спомен чесма Плани Бабовић, Спомен-чесма Светозару Барјактаровићу Гали; **ПОТОК** „увалине из које теку мање воде”: Булин поток, Потоке; **БУНАР**: Бунар у Мијајлову међу; **ЛОКВА**: „бара, језеро”: Катун Локве, Кошутина локва, Сува локва; **ЛУКА** „плодна земља крај ријеке; шума, пристаниште, шикара, до”: Луке

С а с т а в и в р с т е з е м љ и ш т а

КАМЕН: Крш, Поткрш, Љути крш, Иванчев крш, Камењече; **РОСУЉА**: Росуља

В и з у е л н о - к в а л и т а т и в н а с в о ј с т и в а р е а л и ј а у њ о с њ о р у, њ о ј е д и н о с т и и у к в а л и т е т и у

БОЈА: Црвена прла; **СУВ**: Суво ђато, Сува локва; **СИРОВ**: Сирови омар

Облице реалија

ГОРЊИ: Горње брдо; **ВЕЛИКИ:** Велика њива; **МАЛИ:** Мало ђато, Мали лаз; **КРИВ:** Криво дрво

Фитоними

БОР: Борје; **БРИЈЕСТ:** Брестови; **ТРЊЕ:** Трња; **БУКВА:** Буква, Буковац, Буковчић, Подбуковац; **ЈАСИКА:** Јасика, Јасиковац; **ГРАБ:** Грабови; **ЈАСЕН:** Јасење; **ДУБ:** Дубље; **ПАПРАТ:** Папратњак; **БРЕЗА:** Брежђа; **СМИЉЕ:** Смиљевица

Зооними

ЛИСИЦА: Лисичколо; **КОШУТА:** Кошутина локва; **ЈАРАЦ:** Јарчева долина

Културнитопоними

ЛАЗ: Лаз, Мали лаз, Новаков лаз, Раичев лаз, Џилик-лаз; **КРЧЕВИНА:** Крчевина, Крчево, Будимско крчево; **ПУТ:** Зидани пут, Ситни пут, Широки пут; **ГУВНО:** Гувно; **ЛИВАДЕ:** Пријека ливада; **КАТУН:** Катун локве, Лушки катун; **СОЛИЛО:** Солила; **ЊИВА:** Велика њива; **ГУВНО:** Гувно

Вјерски и сакрални објекти

ГРОБЉЕ: Гробље, Малисорско гробље, Марков гроб

МИКРОТОПОНИМИ ОБРАЗОВАНИ ОД ВЛАСТИТИХ ИМЕНА

Двочлани називи

Мршина бара, Мујковића јагњило, Јушић брдо, Булин поток Вуксанов бунар, Жарков до, Јусуљево брдо, Дакића клисура, Мијајлова међа, Вуково брдо, Љушић брдо, Никољ брдо, Раичев лаз, Иванчев крш, Новаков лаз, Дикина долина, Толилов до, Марков гроб, Шемове стране, Бакова брда, Петков до, Раков до, Иброво врело, Бошков струг.

Једночлани називи

Демовац, Јаковљача, Неранца, Ивља.

У свим топономастичким категоријама забиљежено је присуство антропонима. Ова група микротопонима упућује на својински амбијент у прошлости. У микротопонимији се некада појављу-

ју и лична имена живих особа као и оних појединаца чија имена се чувају само у сјећању. Обично су најприје настајали двочлани називи од антропонима и географских имена или неког другог апелатива везаног за дотично тло, а тек онда поименичавање антропонима различитим топономастичким суфиксима.

СТРУКТУРНО-ТВОРБЕНА АНАЛИЗА

Овдје смо извршили структурно-творбену анализу микротопонима апелативног поријекла.

Једночлани микротопоними

Неизведени микротопоними

У микротопонимији Петњика заступљен је значајан број једночланих назива, а међу њима и неизведених имена. У ову групу спадају: Авлија, Падеж, Јасика, Падина, Плоче, Чаир, Окука, Осоје, Брдо, Крш, Ђумур, Грађа, Грдељ, Рива, Расоја, Лаз, Буква, Гувно, Сијерак, Кула, Бињаш, Јасика, Јасика, Страна.

Топономастичке изведенице

Једночлане изведенице у микротопомастикону Петњика настале су помоћу деминутивно-хипокористичких суфикса, аугментативно-пејоративних, као и суфикса мјесног значења.

Именички суфикси

— **ица**

Брњица, Барице, Главица, Лопатице, Кремештица, Пријеписњица, Срачковица, Пискавица, Граштица, Бугарчевица, Распутница, Штавице, Крљице, Арапачице, Смиљевица.

— **ац**

Демовац, Крстац, Печковац, Буковац, Јасиковац,

— **ина**

Требетина, Теговина, Јастравина, Крчевина.

— **ак/јак**

Сијерак, Лединак, Папратњак.

— **ача (-ј)ача, -љача)**

Јаковљача, Јаковњача, Дабовача.

— **ка**

Окука, Пауцка, Јасика.

— **је**

Јасење, Борје, Дубље, Ивља, Ковачуља.

— **ло**

Врело, Јагњила, Почивало, Лисичколо, Солила.

Тојонимизација изведених њридјева

Придјевни који су изведени суфиксима -ав, -ов, -ен од именичких основа упућују на квалитет, односно на покривеност географског објекта: Равни.

Тојономастичке сложенице

Микротопонимију Петњика карактеришу и топоними сложенице, и то: предлошко-именичке и предлошко-глаголске: Пријепутњица, Залужница, Подбуковац, Поткрш, Подгај, Подваде, Ограда, Осредак.

Двочлани њојоними

Категорију двочланих топонима, углавном, чине синтагме са придјевским атрибуту неантропонимијског поријекла. Доминантне су и синтагме антонимских парова: Велики извор, мали извор, Велико ђато, Мало ђато, Горње брдо, Велика њива, Мали лаз.

Вишечлани микроњојоними

Већ постојеће двочлане синтагме у функцији прецизирања топономастичког значења добијају још један или више чланова: Извор на њиви Бабовића, Спомен чесма Плани Бабовић, Спомен-чесма Светозару Барјактаровићу Гали.

ЗАКЉУЧАК

Протоком времена мијењала се структура становништва, начин живота, обичаји, говор, па и топономастичка слика Петњика. Губе се поједини трагови од непроцјењиве историјске вриједности. Топоними као језички споменици су, сходно томе, од изузетне важности, те је њихово биљежење и објављивање значајно и за лингвистичка, историјска, географска, као и друга научна истраживања. Подаци са овог терена дати у овоме раду су аутентични и одражавају, поред осталог, и мјесни говор као дио шире слике црногорских народних говора. Поједини микротопоними су сачувани са-

мо у сјећању код старијих становника овога села. Промјене начина живота, индустријализација, увођење нових технологија и сл., утицали су и на настанак нових микротопонима. На формирање топономастичког система Петњика утицали су различити елементи. Поред горе набројаних, начин, услови живота, индустријализација, ту је, свакако, и историјско трајање овога подручја, духовна и материјална култура. Зато у овом селу можемо наћи скоро све врсте микротопонима: хидрониме, орониме, урбанониме, ојкониме, ходониме, фитониме, зоониме, топониме придјевског облика, *nomina metaforika*, *nomina topografika*, имена која изражавају човјекову дјелатност, припадност и др. Ту су и једночлани, двочлани, вишечлани топоними, као и топономастичке сложеннице.

РЈЕЧНИК МИКРОТОПОНИМА

Ѕвљија, л	Врело ђато, V
Барице, из, л	Врело, V
Батџна, л	Вуково брдо, ш
Бијељин поток, л	Вуксанов бунар, дун
Бињаш, л	Гајишта, ш
Борје, л	Гаћине, л
Бошков стрџ, л	Главе, ш
Брдо, л	Горње брдо, ш
Брежђа, л	Готовуша, ш
Брестови, ш	Грабови, ш
Брњица, в, л, р	Грађа, ш
Бугарчевица, л	Граштица, ш
Будимско крчево, л, ш	Грдељ, ш
Буква, л	Гувно, л
Буковац, ш	Дабовача, ш
Буковчић, ш	Дакића клисура, ш
Булин поток, по	Дапсићко брдо, л
Велика њива, л	Дебело брдо, л
Велики њвор, из	Демовац, из
Велико ђато, из	Дјикина долина, ш
Витлијеш, из, л	Дјочић, ш
Влајина, ш	Долине, л
Вокадерица, ш	Стрџови, ш

Сѹва лѳква, л	Крѣе, л
Дѳлѳви, л	Крѣтац рѣгѳвски, л
Дѳдѣе, ш	Крѣтац, ш
Дѳе врѣла, из	Крѣвина, л, ш
Дѳе, л	Крѣш, л
Бѳто, гр, ш	Кѳла, ш
Жѳри, л	Лѳз, л, ш
Жѳрков дѳ, л	Лѣдѣнак, ш
Жѣрѳлак, л	Лисѣчколо, ш
Жѳра, из	Лѳкве, л, ш
Зѳлѳжница, л	Лѳпатице, л
Зѳдани пѳт, ш	Лѳке, л
Зѳзина пѣѳина, пѳ	Лѳшкѣ кѳтѳн, л
Иѣрово врѣло, л	Лѣсковац, из.
Ивѳнчев крѣш, ш	Лѳти крѣш, ш
Иѳвѳа, л	Лѳшиѳ брѣдо
Изѳри на ѳѳви Бабѳвиѳа, из	Мѳлаш, л
Испѳсине, л	Мѳли ѳзвор, из
Јѳгѳила, л, ш	Мѳли лѳз, л
Јѳкѳвѳача, из	Малисорско грѳдѣе, гр
Јѳкѳвѳача, л	Мѳрков грѳд, гр, л
Јѳма, ш	Мијѳлова мѣѳа, ш
Јѳрчева дѳлина, ш	Мѳкри дѳ, л
Јѳсеѳе, ш	Мрѣвѳѳ, ш
Јѳсика, из, л	Мрѣшина бѳра, л, из
Јѳѳковац, л,	Мѳјковиѳа јѳгѳило, из
Јѳстрѳвина, л, ш	Нѣранца, ш
Јѳсуѣево брѣдо, ш	Нѳкољ-брѣдо, л
Јѳшиѳ брѣдо, из, л	Нѳваков лѳз, ш
Камѣѳаче, ш	Ѳкука, л
Кѳпе калѳдарске, л	Ѳсоје, ш
Кѳтун лѳкве, л	Ѳсреци, ш, из
Кѣровазе, л	Пѳдеж, из, л
Кимѣѳѳак, из, л	Пѳдина, л
Клѳсѳра, л	Пѳпратѳак, л
Кѳвачѳѳа, л	Паѳцка, л
Кѳшѳтина лѳква, л, ш	Пѣтков дѳ, л
Кремѣѳѳѳа, ш	Пѣтѳѳѳѳѳѳ бѳра, л
Крѳво дрѳво, ш	Пѣтѳѳѳѳѳѳ ѳѳто, из

ЛИТЕРАТУРА

- [1] БАБОВИЋ 2010: Драгић М. Бабовић, Драгољуб С. Бабовић, *Пейњик, мој завичај*, Београд, стр. 503.
- [2] БАКИЋ 2008: Радован Бакић, *Насеља Горњеи Полимља*. — Токови 2/2008, 7–137.
- [3] БАРЈАКТАРОВИЋ 1986: Др Мирко Барјактаровић, *Село Пейњик — Етнолошка монографија*, Зборник радова Етнографског института САНУ, књ. 19, Београд.
- [4] BERANE 2013: *Berane* — opšta monografija, Opština Verane, str. 672.
- [5] ВЕШОВИЋ 1935: Р. В. Вешовић, *Племи Васојевићи*, Сарајево, стр. 464.
- [6] ЛУТОВАЦ 1957: Др Милисав В. Лутовац, *Иванградска (Беранска) котлина*. Регионално-географска испитивања, Београд (Српска академија наука. Поседна издања, књига ССLXIX, Географски институт, књига 11), стр. 13.
- [7] DOŠLJAK 2015: Draško Došljak, *Onomastika Budimlje*, Filozofski fakultet, Nikšić, str. 120.
- [8] ДОШЉАК 2010: Драшко Дошљак, *Сѝара лична имена*, Даниловград, стр. 127.
- [9] ЈОВИЋЕВИЋ 1992: Радојица Јовићевић, *Лична имена у сѝарословенском језику*, Београд.
- [10] ПАВЛОВИЋ 1996: Звездана Павловић, *Хигронимија Србије*, Институт за српски језик САНУ, Београд, стр. 421.
- [11] PULANA 1974: Selami Pulaha, *Defter Skadarskog sandžaka iz 1485*, Tirana.
- [12] СТЕВАНОВИЋ 1933/4: Михаило С. Стевановић, *Источноцрнојорски дијалекти*, Јужнословенски филолог, Београд, 1–128, Карта црногорских племена.
- [13] СТИЈОВИЋ 1981: Светозар Стијовић, *Ономастика средишњеи дела Метохискои (Пећкои) Подјора*, Ономатолошки прилози II, Београд, 197–337.
- [14] СТИЈОВИЋ 2007: Рада Стијовић, *Говор Горњих Васојевића*, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик, Београд.
- [15] СТОЈАНОВИЋ 1928: Љубомир Стојановић, *Поменик мамасѝира Шудикове*, Прилози за књижевност и језик, Београд, књига VIII, 181–184.
- [16] ŠIMUNOVIĆ 1972: Petar Šimunović, *Toponimija otoka Brača*, Supetare, str. 318.
- [17] ŠIMUNOVIĆ 2009: Petar Šimunović, *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Zagreb.
- [18] ŠIC 1994: Jožef Šic, *Geografska terminologija srpskohrvatskog jezika* (sa njemačkog preveo Aleksandar Loma), Gornji Milanovac (Dečje novine) — Beograd (Vukova zadužbina) — Novi Sad (Matica srpska), str. 125.

Draško DOŠLJAK

MICROTOPONYMY OF PETNJK

Summary

In this paper, author gives the basic characteristics of villages Petnjik near Berane: location, boundaries, population. Historical overview of the village development is given, archaeological sites, from the first mention in the year 1485 to the present. The personal names of the inhabitants of Petnjik from the first Turkish census are also provided. The author brings surnames and toponym dictionary of Petnjik as well as semantic and constitutive classification * a one, two or more members (of toponyms).

Key words: Petnjik, microtoponymy, hydronyms, surnames, semantic classification, formation